

Skötselrekommendationer för naturtyper på Håtö allmänningar

Innehåll

1. Ängar
2. Hagmark
3. Stränder (strandlinje)
4. Skog
5. Fridlysta växter och djur
6. Kulturhistoriska lämningar
7. Våra stigar

Mål med skötselrekommendationerna

Håtös allmänningar består till stora delar av skog men också öppen natur och gräsmarker. Målet med skötselrekommendationerna är att:

- Bevara träd och skog för kommande generationer.
- Säkerställa att det finns en hög variation av arter och ålder på träd
- Spara efterträdare som kan ta över när de gamla träden dör
- Stärka och bevara naturens ekologiska och rekreativa värden
- Öka/bevara biologisk mångfald och därmed livsmiljöer för olika arter
- Framhäva kultur- och naturhistoriska spår i landskapet

1. Ängar

Äng är mark som mestadels är täckt av gräs och blommande örter. Ängarna är inte naturliga utan har skapats genom bete och årligen återkommande slåtter och är ett kulturhistoriskt arv.

Mångfalden av blommande arter gynnas av sen årlig slåtter med efterföljande borttagande av slaget material. Tidigare odlad mark, diken och vägkanter kan ur skötselsynpunkt ses som ängar.

Skötsel för att främja blommande ängar

Ängarna slås för hand med lie eller med röjsåg några veckor efter midsommar eller senare. Det är aldrig för sent.

Räfsa upp det slagna gräset. Det är bäst om slåttern får ligga 2-3 dagar (max en vecka) innan räfsning så släpper växterna sina frön till marken.

Putsa på ängskanterna där föreningen står för slåttern. Minska risken för att omgivande växtlighet växer in på ängen.

Vid behov upprepa slåttern med efterföljande uppsamling i slutet av sommaren/höst.

2. Hagmark

Hagmark är glest bevuxen gräsmark som använts till bete. De fåtaliga träden har utvecklats fritt och har vuxit sig stora med breda kronor. Trädarterna är framförallt ek, lind och enstaka tall och lönn samt mindre träd som en, oxel, rönn, fläder och hagtorn. Det bör finnas enbuskar och andra, gärna bärande buskar som hagtorn, nyponros och enstaka hassel.

Skötsel av hagmark

Ta bort sly som konkurrerar med trädens kronor och ge plats åt efterträdare genom att ta bort snabbväxande arter av framförallt lönn och asp.

Spara ett glest buskskikt och ett lager av lägre träd, även efterträdare till de stora träden ska tillåtas att växa upp för att skapa variation i ålder och diversitet/artrikedom.

Buskar, sly och träd som sparas ska ej kortas in eller toppas.

Gräsmarken bör hålla en höjd av 15-30 cm och klipps/slås vid behov ca 1-2 ggr per år för att minimera slyuppslag. Klippning utförs lämpligen med röjsåg eller högt ställd gräsklippare. På lämpliga platser skulle bete vara ett bra alternativ.

3. Stränder (Strandlinje)

Stränder är det område som påverkas av vattenståndet. Vanligtvis räknas avståndet mellan vattnet och marken ett par tre meter upp på land som strandlinje. Längs stränderna finns en varierad växtlighet med örter, buskar och träd, framför allt al, ask och björk. Vattenbrynen domineras av vass men också öppna partier.

Växtlighet bidrar till lä och hindrar erosion. Vasspartier, träd och buskar i vattenlinjen fungerar som boplatser för fåglar och yngelplats för fiskar.

Skogen längs strandlinjen varierar, vissa partier är mer öppna och luckiga medans andra är tätare.

Skötsel av strandlinje.

Träd i olika åldrar ska finnas, framförallt al och ask ska tillåtas växa upp i kluster (ca tre – fem stammar) längs strandlinjen med öppet emellan, även andra arter som björk, tall och ek ska finnas.

Buskar ska finnas och tillåtas växa upp enstaka eller i grupp

Vid mer öppna partier, se skötsel för hagmark.

Gräsmarksskötsel bör utföras så att blommande örter gynnas och att fridlysta arter inte riskerar att slås ut. Gräs ska tillåtas växa upp till långgräs/äng utan särskild skötsel på vissa platser.

Vassröjning bör ske måttfullt. Blanda partier med vass och där man klipper.

4. Skog

Stora delar av allmänningarna är skogbevuxna, vanligen med barrblandskog. Skogen är flerskiktad och innehåller träd, buskar och markvegetation. Utöver barrblandskog finns hällmarkstallskog, alkärr/sumpskog, ädellövskog.

Beroende på vilken typ av skog, vad som tidigare gjorts eller annan påverkan finns olika behov av skötsel eller inget behov alls. *Skötsel ska framförallt bidra till en långsiktig hållbar skog med träd och buskar av olika slag och ålder.*

En skog där balans råder har inget egentligt behov av skötsel mer än för framkomlighet och säkerhet. Stigar ska hållas öppna och tomtnära skog ska vara säker och inte utgöra någon risk.

Barrblandskog och talldominerad barrblandskog

I barrblandskogen växer framförallt gran och tall med inslag av lövträd som sälg, björk, asp men även ek och rönn. Beroende på förutsättningar dominerar antingen gran eller tall. I buskskiktet finns exempelvis try och måbär, på marken växer mossor, lingon- och blåbärsris ormbunkar mm. Gräs får finnas men inte ta över markvegetationen.

I brynzonen växer lägre lövträd och buskar som sälg och hassel. Båda dessa utgör en viktig födokälla för vårens första pollinatörer då de blommar tidigt på våren.

Åtgärder

Det ska finnas en variation av ålder och arter av både buskar och träd. Efterträdare till äldre träd och buskar ska tillåtas att växa upp. Sly ska inte slentrianmässigt tas bort. En lagom mängd uppslag av tät- och snabbväxande sly som lönn och ask kan gallras ut vid behov. När det uppvuxna slyet blivit småträd (2-3 år) kan ytterligare selektering göras så att några ungträd får fortsätta växa upp och bli så kallade ersättare. Det är bättre att spara mer och gallra efter hand som de växer upp.

Buskar räknas inte som sly och ska sparas i rimlig mängd, enstaka sorter får inte dominera. Om buskar och vissa slyskott tillåts växa upp minskar tillväxten av nytt sly.

Viss frihugning av äldre träd kan göras men behövs mer sällan.

Död ved bör lämnas kvar i både stående och liggande form. (Se rubriken Död ved)

Hällmarkstallskog

Består av tall med inslag av andra arter som björk och enbuskar. Jorden är mager och markskiktet består mestadels av ljung och lav.

Åtgärder

Skogen är gles och har inga större skötselbehov utan utvecklas bäst naturligt. I enstaka fall kan frihuggning runt äldre träd behövas, framförallt mot kanterna där hällmarken övergår att bli mer bördig med tätare vegetation.

Död ved bör lämnas kvar i både stående och liggande form. Döda tallar får gärna stå kvar i sin helhet om de inte utgör någon risk.

Alkärr/sumpskog

Trädskiktet består till största delen av al med inslag av björk, sälg men även gran. Skogen står helt eller delvis under vatten men kan torka upp under sen vår och sommar. Alkärr är en hotad naturtyp med hög biologisk mångfald. Kärrväxter och vissa insekter och groddjur behöver kärren för sin fortplantning och överlevnad.

Åtgärder

Det ska finnas en variation av ålder och arter av både buskar och träd. Skogen utvecklas bäst genom viss frihuggning runt äldre träd samt nertagning av enstaka större träd så att socklar med mindre blöta områden bildas.

Ekskog/ädellövskog

Ekar med inslag av ask och al med breda kronor som skuggar marken. Det växer rikligt med hassel men även andra buskar och enar i kantzonen där det är mer solbelyst.

Åtgärder

Det ska finnas en variation av ålder och arter av både buskar och träd. Viss frihuggning runt äldre träd kan göras vid behov. Unga efterträdare av ek och andra träd ska tillåtas växa upp. Konkurrerande sly under träden tas bort vid behov men buskar lämnas kvar.

För att minska uppslag av skott av tidigare kapade buskar av exempel hassel ska 1/3-del tillåtas växa upp och gallras nästkommande år. Om buskar och vissa slyskott tillåts växa upp minskar tillväxten av nytt sly.

OBS! växtligheten tas bort vid basen, så lågt som möjligt till marken. Träd och buskar ska växa upp naturligt, dvs ingen toppkapning eller stympning.

5. Död ved

För att gynna biologisk mångfald och få en levande skog bör död ved (stockar) lämnas och ej "städas" bort. Död ved i skogen är en förutsättning för många arter av insekter, svampar, mossor och lavar. I skogar bör det finnas en stor mängd dött material per hektar, i storleksordningen 10 större träd per hektar. Det bör finnas både

stående och liggande död ved för insekter och andra djur som fladdermöss och fåglar. "Veden" lämnas som hela stockar av träd som fällts eller ramlat naturligt. Stammar kan också kapas högre upp och blir då så kallade högstubbar. Grenar och ris kan samlas ihop och lämnas kvar som faunadepåer.

Åtgärder som gynnar många arter

- Lägg ett par lager av 3-4 meter långa stammar parallellt tillsammans soligt eller delvis soligt läge.
- Högstubbar- döda/skadade träd fälls några meter över marken eller kan ligga kvar om de inte utgör någon risk.

- Ris och tunnare stammar kan ligga kvar där det inte stör eller samlas till rishäck/benjeshäck, se bild. Mer material kan fyllas på kommande år.

5. Fridlysta växter och djur

Alla orkidéer, groddjur, kräldjur, fladdermöss och vilda fåglar är fridlysta. Där sådana finns bör marken skötas på ett sådant sätt att det gynnar arterna.

Fridlysningen ser lite olika ut för olika arter:

- För växtarter innebär fridlysningen oftast att man inte får plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada de fridlysta växterna.
- För djurarter innebär fridlysningen att man inte får döda, skada eller fånga de fridlysta djuren. Fridlysningen av fåglar gäller även deras ägg och bon. I fråga om jakt efter vilt ska istället bestämmelserna i jaktlagstiftningen tillämpas.

Läs mer

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/arter-och-artskydd/fridlysta-arter/>

Åtgärder

Se till att ljusförhållandena inte ändras och att eventuell slåtter/klippning sker efter att de fridlysta växternas frön har mognat. Boträd för större fåglar bör sparas tillsammans med vegetation runt om kring.

6. Kulturhistoriska lämningar

Håtö är ett gammalt kulturpåverkat område. Håtö säteri startade jord och skogsbruk på 1600-talet. I slutet av 1700-talet byggdes Håtö gård som var en kungsgård. Gården var en militär exercisplats men där bedrevs även jord- och skogsbruk. Gården byggde soldattorp och torp till sina daglönearbetare.

Från 1600-talet fram till andra världskriget låg vedskutor i Håtöviken. Besättningen fällde skog som höggs till ved som i sin tur fraktades och såldes i Stockholm. Våra stora ekar finns kvar i landskapet på grund av att de tillhörde kungen och inte fick fällas. Allt detta har satt spår i landskapet.

Åtgärder

Lämningar i form av husgrunder, jordkällare, stenmurar och röjningsrösen (stenhögar vid ängs- och hagmarker) får inte förstöras utan tvärt om lyftas fram genom skötsel (frihuggning).

7. Våra stigar

På hemsidan finns en karta över den av föreningen iordningställda promenadslingan runt området. Utöver denna finns ett större antal stigar som medlemmarna själva har anlagt. Några av dessa finns med på kartan i avvikande färg.

Åtgärder

Stigarna underhålls så det är lätt att gå för både stora och små. Överhängande grenar tas bort vid behov och marken kan slås eller klippas.

Stigar som underhålls men inte finns med på kartan kan anmälas till förvaltaren.

Version	Ändring	Datum	Av vem
1.0	Grundversion, granskad av styrelsen	2025-03-05	GB, ÅO